Càlcul II / Continuïtat i derivabilitat (Esquema)

1 de setembre de 2015

ÍNDEX:

Índex

1 Pas de $\mathbb{R}$ a $\mathbb{R}^n$ (1h P)

$\mathbb{R}$	$\mathbb{R}^n$
$x = x_1 \in \mathbb{R}$	$x = (x_1, \ldots, x_n) \in \mathbb{R}^n$, on x_j s'anomena coordenada $j-$èssima del punt x. Casos particulars: • A $\mathbb{R}^2$ els punts normalment es denoten per (x, y). • A $\mathbb{R}^3$ per (x, y, z).
$x_1, y_1 \in \mathbb{R}$ producte $x_1 y_1$.	$x, y \in \mathbb{R}^n$ producte escalar $\langle x, y\rangle := x \cdot y := \sum_{j=1}^{n} x_j y_j$.
$x_1 \in \mathbb{R}$ norma $\|x_1\| := \lvert x_1\rvert = \sqrt{x_1^2}$.	$x \in \mathbb{R}^n$ norma $\|x\| := \sqrt{\langle x, x\rangle}$. La norma és la distància a l'origen (Teorema de Pitàgoras). Mostrar-ho a $\mathbb{R}^2$.
Intèrval obert (bola 1-dimensional) de radi $r > 0$ centrat en y_1, $\mathcal{B}_r^1(y_1) := (y_1 - r, y_1 + r) = \{x_1 \in \mathbb{R} : \mathrm{dist}(x_1, y_1) < r\}$.	Bola oberta n-dimensional de radi $r > 0$ centrada en $y = (y_1, \ldots, y_n) \in \mathbb{R}$, $\mathcal{B}_r^n(y) := \{x \in \mathbb{R}^n : \mathrm{dist}(x, y) < r\}$. (Fer exemples a $\mathbb{R}^2$ i $\mathbb{R}^3$).

Propietats:

- $\forall \lambda \in \mathbb{R}, x \in \mathbb{R}^n$ es satisfà $||\lambda x|| = |\lambda|||x||$.
- $||x|| \geq 0,\ ||x|| = 0 \iff x = 0$.
- Donats $x, y \in \mathbb{R}^n$ es satisfà $\langle x, y\rangle = \langle y, x\rangle$, i.e., el producte escalar és simètric.
- Donats $x, y, z \in \mathbb{R}^n$ es satisfà $\langle x + y, z\rangle = \langle x, z\rangle + \langle y, z\rangle$, i.e., el producte escalar és bilineal.

Desigualtats:

1. Cauchy-Schwarz

$$|\langle x, y\rangle| \leq ||x||||y||.$$

Demostració. Siguin $t \in \mathbb{R}$, $x, y \in \mathbb{R}^n$ amb $y \neq 0$. Tenim:

$$g(t) = ||x + ty||^2 = ||x||^2 + 2t\langle x, y\rangle + t^2||y||^2 \geq 0.$$

Llavors, per $t_0 = -\dfrac{\langle x, y\rangle}{||y||^2}$ tindrem $g(t_0) = ||x||^2 - \dfrac{\langle x, y\rangle^2}{||y||^2} \geq 0 \iff \langle x, y\rangle^2 \leq ||x||^2||y||^2$. Finalment si $y = 0$ la desigualtat es trivial. $\square$

2. Triangular
$$||x+y|| \leq ||x|| + ||y|| \Longleftrightarrow d(x,y) \leq \mathrm{dist}(x,z) + \mathrm{dist}(z,y)\,.$$

   Demostració.
$$||x+y||^2 = ||x||^2 + 2\langle x,y\rangle + ||y||^2 \leq ||x||^2 + 2||x||||y|| + ||y||^2 = (||x|| + ||y||)^2.$$

   D'altra banda:
$$\mathrm{dist}(x,y) = ||x-y|| = ||(x-z)+(z-y)|| \leq ||x-z|| + ||z-y|| = \mathrm{dist}(x,z) + \mathrm{dist}(z,y)\,. \qquad \square$$

3. $|\langle x,y\rangle| \leq \sum_{j=1}^{n} |x_j y_j|$. És consequència inmediata de la desigualtat triangular.

4. $\forall j\ |x_j| \leq ||x||$. És trivial, però important.

De la desigualtat triangular es dedueix també el seguent Corol·lari:

Corol·lari: $|\,\|x\| - \|y\|\,| \leq ||x-y||$.

Demostració. Aplicant la desigualtat triangular tenim, d'una banda,
$$\|x\| \leq \|y + (x-y)\| \leq \|y\| + \|x-y\| \Longleftrightarrow \|x\| - \|y\| \leq \|x-y\|$$
i també:
$$\|y\| \leq \|x - (x-y)\| \leq \|x\| + \|x-y\| \Longleftrightarrow \|x\| - \|y\| \geq -\|x-y\|.$$
Per tant, es satisfà,
$$-\|x-y\| \leq |\,\|x\| - \|y\|\,| \leq \|x-y\|$$
i aquesta desigualtat és equivalent a $|\,\|x\| - \|y\|\,| \leq \|x-y\|$. $\square$

2 Topologia de $\mathbb{R}^n$ (1h P)

Definició 2.1 (Oberts a $\mathbb{R}^n$)**.** $\Omega \subseteq \mathbb{R}^n$ obert $\Longleftrightarrow \forall\, x \in \Omega, \exists\, \epsilon > 0$ tal que $\mathcal{B}^n_\epsilon(x) \subseteq \Omega$.

Definició 2.2 (Tancats a $\mathbb{R}^n$)**.** $\Omega \subseteq \mathbb{R}^n$ tancat $\Longleftrightarrow \Omega^{\complement} \equiv \mathbb{R}^n \setminus \Omega$ és obert.

Remarca 2.1 (Notació)**.** El conjunt $\Omega^{\complement}$ s'anomena *complementari* de Ω.

Definició 2.3. Donat $\Omega \subseteq \mathbb{R}^n$ i $a \in \Omega$ direm:

- a és un punt de l'interior de $\Omega \Longleftrightarrow \exists\, \epsilon > 0$ tal que $\mathcal{B}^n_\epsilon(a) \subseteq \Omega$.
- a és un punt de l'exterior de $\Omega \Longleftrightarrow \exists\, \epsilon > 0$ tal que $\mathcal{B}^n_\epsilon(a) \subseteq \Omega^{\complement}$.
- a és un punt de la frontera de $\Omega \Longleftrightarrow \forall\, \epsilon > 0,\ \mathcal{B}^n_\epsilon(a) \cap \Omega \neq \emptyset$ i $\mathcal{B}^n_\epsilon(a) \cap \Omega^{\complement} \neq \emptyset$.

Definició 2.4. Donat $A \subseteq \mathbb{R}^n$ definim l'interior ($\mathring{A}$), l'exterior ($\mathrm{ext}A$), i la frontera (∂A), com els conjunts:

- $\mathring{A} = \{x \in \mathbb{R}^n : x$ és punt de l'interior de $A\}$.
- $\mathrm{ext}A = \{x \in \mathbb{R}^n : x$ és punt de l'exterior de $A\}$.

- $\partial A = \{x \in \mathbb{R}^n : x$ és punt de la frontera de $A\}$.

Definició 2.5 (Clausura o adherència)**.** Donat $A \in \mathbb{R}^n$ la clausura (o adherència) d'A és $\bar{A} = \mathring{A} \cup \partial A$.

Proposició 2.1. *Un conjunt $A \subseteq \mathbb{R}^n$ és obert si i només si coincideix amb el seu interior. Anàlogament, un conjunt $A \subseteq \mathbb{R}^n$ és tancat si i només si coincideix amb la seva clausura, i.e.,*

- *A obert $\Longleftrightarrow A = \mathring{A}$.*
- *A tancat $\Longleftrightarrow A = \bar{A}$.*

Remarca 2.2. La clausura de $\mathcal{B}_r^n(a)$, que denotarem per $\overline{\mathcal{B}}_r^n(a)$, s'anomena *bola tancada* de $\mathbb{R}^n$ de radi r i centrada en el punt a.

Definició 2.6 (Conjunt acotat)**.** $\Omega \subset \mathbb{R}^n$ és un conjunt acotat $\Longleftrightarrow \exists\, R > 0$ tal que $\Omega \subseteq \mathcal{B}_R^n(0)$.

Definició 2.7 (Conjunt compacte)**.** $\Omega \subset \mathbb{R}^n$ és un conjunt compacte $\Longleftrightarrow$ és tancat i acotat.

Proposició 2.2 (Unions i interseccions d'oberts i tancats)**.**

(i) La unió d'oberts és sempre un obert.

(ii) La intersecció finita d'oberts és un obert.

(iii) La unió finita de tancats és un tancat.

(iv) La intersecció de tancats és sempre un tancat.

Exemple 2.1.

1. $\displaystyle\bigcup_{k=2}^{\infty} \mathcal{B}_{1-1/k}^n(0)$ és obert.
2. $\displaystyle\bigcap_{k=1}^{\infty} \overline{\mathcal{B}}_{1/k}^n(0)$ és tancat. (Es dedueix de 1 i de la propietat $(A \cup B)^{\complement} = A^{\complement} \cap B^{\complement}$).
3. $\displaystyle\bigcup_{k=2}^{\infty} \overline{\mathcal{B}}_{1-1/k}^n(0)$ és obert.
4. $\displaystyle\bigcap_{k=1}^{\infty} \mathcal{B}_{1/k}^n(0)$ és tancat.
5. La frontera de $\mathcal{B}_r^n(0)$ són els punt de $\mathbb{R}^n$ que satisfan $||x|| = r$.
6. $\mathbb{R}^n$ és obert i tancat a la vegada. (Tot punt de $\mathbb{R}^n$ és interior i no té frontera).

Exemple 2.2 (Exercici 1 de la col·lecció)**.** Digueu quins dels següents conjunts son oberts, tancats o compactes.

(a) $A = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 :\, x^2 + y^2 \leq x,\ \mathrm{e}^{xy} - \sin x \leq y^4 + \mathrm{e}^x\}$.

$\triangleleft$ *Solució.* És compacte ja que és la intersecció entre $\overline{\mathcal{B}}_{1/2}^2(1/2, 0)$ i $\{(x, y) \in \mathbb{R}^2 : \mathrm{e}^{xy} - \sin x \leq y^4 + \mathrm{e}^x\}$. El primer es compacte i el segon tancat.[1] $\triangleright$

[1] Veurem quan estudiem continuïtat,que, "en general", els conjunts definits per desigualtats del tipus $\lessgtr$ són oberts. I els definits per desigualtats del tipus $\substack{\leq \\ \geq}$ són tancats. De moment ho acceptem i ja ho veurem mes endevant.

(b) $B = \{(x,y,z) \in \mathbb{R}^3 : x^2+y^2+z^2 \leq 1,\, \mathrm{e}^{xy}+\mathrm{e}^{yz}+\mathrm{e}^{zx} \geq x+y+z\}$.

$\triangleleft$ *Solució.* Mateix raonament que en el cas anterior. És la intersecció de la bola tancada unitat centrada a l'origen i un tancat, per tant, compacte. $\triangleright$

(c) $C = \{(x,y) \in \mathbb{R}^2 : x^2 - y^2 \leq 0, y \leq 2x\}$.

$\triangleleft$ *Solució.* És tancat ja que és la intersecció de dos tancats, peró no és compacte ja que no està acotat (els punts de la forma $(x,x) \quad \forall x \in \mathbb{R}^+$ pertanyen a C). $\triangleright$

(d) $D = \{(x,y,z) \in \mathbb{R}^3 : 0 < x^2 - y^2 + z^2 < 1,\, xyz > 0\}$.

$\triangleleft$ *Solució.* És la intersecció de dos oberts, per tant, obert. $\triangleright$

(e) $E = \{(x,y) \in \mathbb{R}^2 : x^2 + \sin y > 0,\, x \neq 0,\, y \neq 0\}$.

$\triangleleft$ *Solució.* És oberta, ja que és la intersecció de tres oberts. $\triangleright$

(f) $F = \{(x,y) \in \mathbb{R}^2 : 1 < x^2+y^2 \leq 2\}$.

$\triangleleft$ *Solució.* No és ni obert ni tancat. $\overline{F} = \overline{\mathcal{B}}^2_{\sqrt{2}}(0,0) \setminus \mathcal{B}^2_1(0,0) \supset F$ per tant no és tancat. L'interior de F és $\mathcal{B}^2_{\sqrt{2}}(0,0) \setminus \overline{\mathcal{B}}^2_1(0,0) \subset F$ per tant no és obert. $\triangleright$

(g) $G = \left\{(x,y) \in \mathbb{R}^2 : x > 1,\, \dfrac{x^2+y^2}{x} < 2\right\}$.

$\triangleleft$ *Solució.* És la intersecció d'oberts, per tant, és obert. $\triangleright$

3 Continuïtat a $\mathbb{R}^n$ (3h T, 2h P)

Es comença amb la definició norma i distància a $\mathbb{R}^n$ per poder definir bola a $\mathbb{R}^n$ i obert a $\mathbb{R}^n$.

1. Sigui $x = (x_1, \ldots, x_n)$ punt de $\mathbb{R}^n$. La norma d'x es defineix $||x|| := \sqrt{\sum_{k=1}^{n} x_k^2}$ i és la distància del punt x a l'origen. (Teorema de Pitàgoras. Mostrar-ho a $\mathbb{R}^2$).
2. Donats $x, y \in \mathbb{R}^n$, la distància de x a y és $\mathrm{dist}(x,y) := ||x-y||$ (Teorema de Pitàgoras. Mostrar-ho a $\mathbb{R}^2$).
3. $\mathcal{B}^n_r(y)$ és la bola n-dimensional oberta de radi r centrada en el punt y. És el conjunt de punts que estan a distància menor que r del punt y.
4. Ω és un obert de $\mathbb{R}^n$ si per cada punt de Ω, podem trobar un bola oberta centrada en aquest punt i de radi prou petit (que, en general, dependrà del punt) de manera que aquesta estigui totalment continguda en Ω.

Definició 3.1 (Funció vectorial de diverses variables)**.** $f = (f_1, \ldots, f_m) : \Omega \subseteq \mathbb{R}^n \longrightarrow \mathbb{R}^m$, Ω obert; on f_j són *funcions escalars*, i.e., $f_j : \Omega \subseteq \mathbb{R}^n \longrightarrow \mathbb{R}$, $\forall\, j = 1, \ldots, m$.

Exemple 3.1. $f(x,y,z) = (\sin(xy), z^2 + x + 3y)$. Aquí $\Omega = \mathbb{R}^3$, $f_1(x,y,z) = \sin(xy)$ i $f_2(x,y,z) = z^2+x+3y$.

Definició 3.2 (Domini i Imatge)**.**

- Domini: $\mathcal{D}(f) = \{x \in \mathbb{R}^n : f(x) \in \mathbb{R}^m\}$.

- Imatge: (o Rang) $\mathcal{R}(f) = \{y \in \mathbb{R}^m : \exists\, x \in \mathcal{D}(f) \text{ tal que } y = f(x)\}$.

Exemple 3.2. $f(x) = (\ln(||x||), \ln(1 - ||x||))$ amb $x \in \mathbb{R}^n$. Llavors:

1. $\mathcal{D}(f) = \mathcal{B}_1^n(0) \setminus \{0\}$.
2. $\mathcal{R}(f) = \{(y_1, y_2) \in \mathbb{R}^2 : y_1 \in (-\infty, 0),\ y_2 = \ln(1 - e^{y_1})\}$.

Definició 3.3 (Gràfica)**.** $f : \Omega \subseteq \mathbb{R}^n \longrightarrow \mathbb{R}^m$, $\mathcal{G}(f) = \{(x, f(x)) : x \in \mathcal{D}(f)\} \subseteq \mathbb{R}^{n+m}$.

Exemple 3.3.

1. $f : \mathcal{B}_1^2(0,0) \subset \mathbb{R}^2 \longrightarrow \mathbb{R}$ donada per $(x,y) \in \mathcal{B}_1^2(0,0) \mapsto a^2x^2 + b^2y^2$ amb $a \neq b$. La seva gràfica és un paraboloïde el·líptic.
2. $f : \mathcal{B}_1^2(0,0) \in \mathbb{R}^2 \longrightarrow \mathbb{R}$ donada per $(x,y) \in \mathcal{B}_1^2(0,0) \mapsto a^2x^2 - b^2y^2$. La seva gràfica és una "sella".

Definició 3.4 (Conjunts de nivell)**.** Sigui $f : \Omega \subseteq \mathbb{R}^n \longrightarrow \mathbb{R}^m$, $c \in \mathcal{R}(f)$. Llavors, el conjunt de nivell es defineix com $L_c(f) := \{x \in \mathcal{D}(f) : f(x) = c\}$.

Remarca 3.1. Quan $n = 2$ i $m = 1$ els conjunts de nivell s'anomenen *corbes de nivell*, quan $n = 3$ i $m = 1$ s'anomenen *superfícies de nivell*. En general, quan $m = 1$ s'anomenen *hipersuperfícies de nivell*.

Exemple 3.4.

1. Les corbes de nivell de $f(x,y) = x^2 - y^2$ són hipèrboles.
2. Les superfícies de nivell de $f(x,y,z) = 3x^2 + y^2 + 4z^2$ són el·lipsoides.

Límits de funcions d'una variable. Abans d'introduir el concepte de límit per a funcions definides en dominis de $\mathbb{R}^n$ (Definició 3.5), recordem el concepte de límit en dimensió 1: donada una funció $f : (A,B) \subseteq \mathbb{R} \to \mathbb{R}$ i $a \in (A,B)$, llavors:

$$\lim_{x\to a} f(x) = L \iff \forall\, \epsilon > 0, \exists\, \delta = \delta(\epsilon) > 0 \text{ tal que } x \in (a-\delta, a+\delta) \setminus \{a\} \implies f(x) \in (L-\epsilon, L+\epsilon).$$

És a dir, donat un intèrval de radi ϵ centrat en el punt L, sempre podem trobar un intèrval de radi $\delta = \delta(\epsilon)$ centrat en el punt a, de manera que si un punt pertany a aquest intèrval i NO és a, llavors la seva imatge pertany a l'intèrval de radi ϵ centrat en el punt L. Dit d'una altra manera, si x està a distància d'$a < \delta$, pero estrictament positiva, llavors $f(x)$ està a distància d'$L < \epsilon$.

Exemple 3.5. $\lim_{x\to 1} x^2 = 1$. Fixem $\epsilon > 0$, llavors per $|x-1| < \delta$ tenim

$$|x^2 - 1| = |x-1||x+1| < \delta|x+1| < 3\delta = \epsilon,$$

per tant, només cal triar $\delta(\epsilon) = \epsilon/3$.

Definició 3.5 (Límit en $\mathbb{R}^n$)**.** Sigui $f : \Omega \subseteq \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}^m$, funció vectorial, $f = (f_1, \ldots, f_m)$, Ω obert i $a \in \overline{\Omega}$. Llavors:

$$\lim_{x\to a} f(x) = L \iff \forall\, \epsilon > 0,\ \exists\, \delta = \delta(\epsilon) > 0 \text{ tal que } x \in \mathcal{B}_\delta^n(a) \setminus \{a\} \implies f(x) \in \mathcal{B}_\epsilon^m(L)\,.$$

Remarca 3.2. Notem que el valor de $f(a)$ *no* juga cap paper en la definició 3.5. Modificar el seu valor no afecta ni l'existència ni el valor del límit. De fet no cal ni tan sols que f estigui definida en a!

Exemple 3.6. $\lim\limits_{(0,0)} \dfrac{\sin(x^2y^2)}{x^2+y^4} = 0$ [2]. Efectivament, fixem $\epsilon > 0$, llavors per $(x,y) \in \mathcal{B}^2_\delta(0,0)$ tenim,

$$\operatorname{dist}\left(\frac{\sin(x^2y^2)}{x^2+y^4}, 0\right) = \left|\frac{\sin(x^2y^2)}{x^2+y^4}\right| \leq \frac{x^2y^2}{x^2+y^4} \leq y^2 \leq \operatorname{dist}^2((x,y),(0,0)) < \delta^2.$$

Triem doncs $\delta = \sqrt{\epsilon}$.

Exercici 3.1. Usant la definició 3.5 veure que la funció $f(x,y) = \dfrac{x^2\cos(y) + xy}{\sqrt{x^2+y^2}}$ tendeix a zero a l'origen.

$\triangleleft$ *Solució.* Es comprova que la definició es satisfà agafant, per exemple, $\delta(\epsilon) = \epsilon/2$. $\triangleright$

Recordem també que la relació $|ab| \leq \frac{1}{2}(a^2+b^2)$ pot ser molt útil per a calcular límits. Ho il·lustrem amb l'exemple següent:

Exemple 3.7. Considerem la funció $f(x,y) = \dfrac{x^2y^3}{x^4+y^4}$ i volem veure que el seu límit a l'origen és zero. Així, usem que $2x^2y^2 \leq x^4 + y^4$ per a obtenir l'acotació,

$$|f(x,y)| \leq \frac{|y|}{2} \leq \frac{\delta}{2} = \epsilon.$$

Exemple 3.8 (una mica més complicat)**.** Sigui la funció $f(x,y) = \dfrac{x^4y}{x^6+y^2}$. Ara usem la descomposició

$$x^4|y| = |x|^{7/2}|x|^{1/2}|y| \leq \frac{1}{2}\left(|x|^7 + |x|y^2\right).$$

Llavors tindrem

$$|f(x,y)| \leq \frac{|x|^7}{2(x^6+y^2)} + \frac{|x|y^2}{2(x^6+y^2)} \leq |x| \leq \delta = \epsilon,$$

on hem usat $\dfrac{1}{x^6+y^2} \leq \dfrac{1}{x^6}$ i $\dfrac{1}{x^6+y^2} \leq \dfrac{1}{y^2}$.

Exemple 3.9. Demostrem que $\lim\limits_{(0,0)} \left(1 + y^{1/3} - (7x^3 + 32y^4)^{1/5}\right) = 1$. En efecte, Fixem-nos que tenim $7x^3 + 32y^4 \leq 32||(x,y)||$ i a més, per $0 < z < 1$ tenim $z^{1/3} \leq z^{1/5}$. Així doncs,

$$\left|y^{1/3} - \left(7x^3 + 32y^4\right)^{1/5}\right| \leq ||(x,y)||^{1/3} + 2||(x,y)||^{1/5} \leq 3||(x,y)||^{1/5} \leq 3\delta^{1/5} = \epsilon.$$

Remarca 3.3. A $\mathbb{R}$ el límit de $f(x)$ en $x = a$ existeix si i només si els límits laterals,

$$\lim_{x\to a^+} f(x) \quad \text{i} \quad \lim_{x\to a^-} f(x)$$

existeixen tots dos i coincideixen. En canvi, a $\mathbb{R}^n$ hi ha infinites maneres d'arribar a $x = a$ (per rectes, paràboles, etc.) Així doncs, si el límit de f en $x = a$ existeix, llavors per a tota corba a $\mathbb{R}^n$,

$$\begin{array}{rcl} \sigma : (A,B) \subseteq \mathbb{R} & \longrightarrow & \mathbb{R}^n \\ t & \longrightarrow & \sigma(t) = (\sigma_1(t), \ldots, \sigma_n(t)), \end{array} \text{ el límit } \lim_{t\to 0} f(\sigma(t)) \text{ existeix i val el mateix.}$$

Per contra, si per a dues corbes σ_1 i σ_2 de $\mathbb{R}^n$ tal que $\sigma_1(0) = \sigma_2(0)$, $\lim\limits_{t\to 0} f(\sigma_1(t)) \neq \lim\limits_{t\to 0} f(\sigma_2(t))$, el límit $\lim\limits_{x\to a} f(x)$ no existeix.

[2] En general, quan estigui clar respecte de quines variables prenem els límits, indicarem només el punt cap al que hi tendeixen. Així, escrivim $\lim_{(0,0)}$ en comptes de $\lim_{(x,y)\to(0,0)}$.

Exemple 3.10 (És essencialment l'exercici 9 de la col·lecció de problemes)**.** Discutiu el límit a l'origen de

$$f(x,y) = \frac{x^2y}{x^4+y^2}, \quad \text{i} \quad f(x,y) = \frac{xy^2}{x^4+y^2}.$$

◁ *Solució.* La primera funció NO té límit a l'origen (només cal pendre la paràbola $y = x^2$. En canvi, per a la segona tenim $\dfrac{|x|y^2}{x^4+y^2} \leq |x|$, per tant a l'origen el límit és zero. ▷

Exemple 3.11. Considereu la funció $f(x,y) = \dfrac{x^2y^2}{x^2+y}$, si $x^2+y \neq 0$ i $f(x,y) = 0$, si $x^2+y = 0$. Per a estudiar el seu límit quan $(x_1,x_2) \to (0,0)$, triem les corbes $\sigma_1(t) = (t,t)$ i $\sigma_2(t) = (t, -t^2+t^6)$. Aleshores,

$$\lim_{t\to 0} f(\sigma_1(t)) = 0, \qquad \lim_{t\to 0} f(\sigma_2(t)) = 1$$

i, per tant, es conclou que el $\lim\limits_{(0,0)} f(x_1,x_2)$ no existeix.

Proposició 3.1. *Donat $p : \mathbb{R}^n \longrightarrow \mathbb{R}$; $x \mapsto p(x)$ un monomi*[3] *de grau m i coeficient* 1*. Llavors, si $n > 1$*

$$\lim_{x\to 0} \frac{p(x)}{\|x\|^k} = \begin{cases} 0, & \text{si } m > k, \\ \nexists, & \text{si } m \leq k. \end{cases}$$

Demostració. Com $|x_j| \leq \|x\|$, $\forall\, j = 1,\ldots,n$ tenim que $\dfrac{|p(x)|}{\|x\|^k} \leq \|x\|^{m-k} \leq \delta^{m-k}$. Doncs si $m > k$ ja està. D'altra banda:

- Si $m < k$ prenem la recta $\sigma(t) = t(1,\ldots,1)$. Clarament,

$$\lim_{t\to 0} \frac{p(\sigma(t))}{\|\sigma(t)\|^k} = \lim_{t\to 0} \frac{1}{n^{k/2}} t^m |t|^{-k}$$

  i aquest últim límit no existeix.

- Si $m = k$:
  - Per $\sigma(t) = t(1,\ldots,1)$ tenim $\lim\limits_{t\to 0} \dfrac{p(\sigma(t))}{\|\sigma(t)\|^k}$ només existeix si k és parell, i en aquest cas val $1/n^{k/2}$.
  - En canvi, per $\bar{\sigma}(t) = t(1,0,\ldots,0)$ s'obté: $\lim\limits_{t\to 0} \dfrac{p(\bar{\sigma}(t))}{||\bar{\sigma}(t)||^k} = 0$ o bé no existeix.

  Per tant, en aquest cas, el límit tampoc no existeix. □

Definició 3.6 (Continuïtat)**.** Sigui $f = (f_1, f_2, \ldots, f_m) : \Omega \subseteq \mathbb{R}^n \longrightarrow \mathbb{R}^m$, amb Ω obert i $a \in \Omega$. Tenim:

(1) f contínua en $x = a \iff \lim\limits_{x\to a} f(x) = f(a)$.

(2) f contínua en $\Omega \iff f$ és contínua per a cada $x \in \Omega$.

[3] És a dir $p(x)$ és una funció de la forma, $p(x) = \alpha x_1^{m_1} x_2^{m_2} \cdots x_n^{m_n}$, on $\alpha \in \mathbb{R}$ i els exponents $m_1, m_2, \ldots, m_n$ són enters no negatius amb $m_1 + m_2 + \cdots + m_n = m$.

Criteris de continuïtat. Amb la suma, el producte y la composició de funcions contínues s'obtenen funcions contínues.

Proposició 3.2 (Propietats de les funcions contínues)**.**

(i) $f : \mathbb{R}^n \longrightarrow \mathbb{R}^m$ *amb* $\mathcal{D}(f) = \mathbb{R}^n$ *i* f *contínua a tot* $\mathbb{R}^n$*. Llavors l'anti-imatge d'un obert de* $\mathbb{R}^m$ *és un obert de* $\mathbb{R}^n$ *i l'anti-imatge d'un tancat de* $\mathbb{R}^m$ *és un tancat de* $\mathbb{R}^n$*.*

(ii) $f : \mathbb{R}^n \longrightarrow \mathbb{R}^m$ *amb* f *contínua. Llavors la imatge d'un compacte de* $\mathbb{R}^n$ *és un compacte de* $\mathbb{R}^m$*.*

Exemple 3.12. El conjunt $A = \{x \in \mathbb{R}^n : 1 < ||x||^3 < 2\}$ és obert. En efecte, si considerem la funció $f(x) = ||x||^3$ llavors A és l'anti-imatge de $(1, 2)$ que és un obert de $\mathbb{R}$.

Exemple 3.13. $f : \mathbb{R} \longrightarrow \mathbb{R}$; $f(x) = E(x)$ funció part entera de x que, recordem, es definex com

$$E(x) := \sup \{z \in \mathbb{Z} : z \leq x\} .$$

Llavors si triem $\Omega = \{1\}$ resulta que $f^{-1}(\Omega) = [1, 2)$ no és tancat i, per tant, $E(x)$ no és contínua en $\mathbb{R}$.

Exemple 3.14. La funció

$$f(x) = \begin{cases} x, & x < 1 \\ 2, & x \geq 1 \end{cases}$$

no és contínua en $\mathbb{R}$, ja que $f([0, 2]) = [0, 1) \cup \{2\}$ no és tancat i, per tant, tampoc no és compacte.

Remarca 3.4. La Proposició 3.2*(i)* justifica el que vàrem fer per resoldre l'Exemple 2.2.

Exercici 3.2 (Exercici 2 de la col·lecció)**.** Doneu el domini de definció de les següents funcions:

(a) $f(x, y) = \dfrac{\sqrt{9 - x^2 - y^2}}{x^2 + y^2 - 4}$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\mathcal{D}(f) = \mathcal{B}^2_3(0, 0) \setminus \partial\mathcal{B}^2_2(0, 0)$. $\triangleright$

(b) $f(x, y) = \sqrt{16 - 4x^2 - y^2}$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\mathcal{D}(f)$ és la clausura de l'el·lipse $\dfrac{x^2}{4} + \dfrac{y^2}{16} \leq 1$. $\triangleright$

(c) $f(x, y) = \left(\ln(xy), \sqrt{4 - x^2 - y^2}\right)$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\mathcal{D}(f) = \overline{\mathcal{B}}^2_2(0, 0) \cap (\{(x, y) : x > 0, y > 0\} \cup \{(x, y) : x < 0, y < 0\})$. $\triangleright$

(d) $f(x, y) = \arcsin\left(\dfrac{y}{x}\right)$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\mathcal{D}(f) = \left\{(x, y) : -1 \leq \dfrac{y}{x} \leq 1\right\}$. $\triangleright$

(e) $f(x, y) = \arctan\left(\dfrac{1}{x^2 + y^2}\right)$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\mathcal{D}(f) = \mathbb{R}^2 \setminus \{(0, 0)\}$. $\triangleright$

(f) $f(x, y) = \sqrt{y - xy - 1}$. *Indicació*: Determineu el conjunt $y - xy - 1 = 0$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\mathcal{D}(f) = \left\{(x,y) : x < 1, y \geq \dfrac{1}{1-x}\right\} \bigcup \left\{(x,y) : x > 1, y \leq \dfrac{1}{1-x}\right\}$. $\triangleright$

(g) $f(x,y,z) = \dfrac{x}{\sqrt{9 - x^2 - y^2 - z^2}}$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\mathcal{D}(f) = \mathcal{B}_3^3(0,0)$. $\triangleright$

Exercici 3.3 (Exercici 3 de la col·lecció)**.** Trobeu les corbes de nivell de les següents funcions i digueu quina és la seva imatge.

(a) $f(x,y) = x^2 + y^2$.

$\triangleleft$ *Solució.* Les corbes de nivell són circumferències i $\mathcal{R}(f) = [0,\infty)$. $\triangleright$

(b) $f(x,y) = 4x^2 + y^2$.

$\triangleleft$ *Solució.* Les corbes de nivell són el·lipses i $\mathcal{R}(f) = [0,\infty)$. $\triangleright$

(c) $f(x,y) = x^2 - y$.

$\triangleleft$ *Solució.* Les corbes de nivell són paràboles i $\mathcal{R}(f) = \mathbb{R}$. $\triangleright$

(d) $f(x,y) = \dfrac{xy}{x^2+y^2}$, definida per a $(x,y) \neq (0,0)$. *Indicació:* Aïlleu y en termes de x sobre cada corba de nivell.

$\triangleleft$ *Solució.* Despres d'aïllar y (resolent una equació de segon grau) les corbes de nivell surten rectes. Per a veure la imatge, fixem-nos en que $(x-y)^2 \geq 0 \iff x^2 + y^2 \geq 2xy \iff f(x,y) \leq 1/2$. D'altra banda, $(x+y)^2 \geq 0 \iff x^2 + y^2 \geq -2xy \iff f(x,y) \geq -1/2$. Per tant $\mathcal{R}(f) = [-1/2, 1/2]$. $\triangleright$

(e) $f(x,y) = \dfrac{x^2-y^2}{x^2+y^2}$, definida per a $(x,y) \neq (0,0)$. *Indicació:* Feu com a l'apartat *(d)*.

$\triangleleft$ *Solució.* Les corbes de nivell són les rectes $y = \pm\sqrt{\dfrac{1-k}{1+k}}x$, i per tant, $\mathcal{R}(f) = [-1,1]$. $\triangleright$

(f) $f(x,y) = (x^2+y^2)\,\mathrm{e}^{-x^2-y^2}$. *Indicació:* Relacioneu els valors de f amb els de la funció $h(z) = z\mathrm{e}^{-z}$.

$\triangleleft$ *Solució.* De la gràfica de h es dedueix que les corbes de nivell són circumferències i $\mathcal{R}(f) = (-\infty, \mathrm{e}^{-1}]$, ja que h té un ùnic màxim absolut en $z = 1$. $\triangleright$

Exercici 3.4 (Exercici 8 de la col·lecció)**.** Per a les següents funcions, trobeu valors per a $\delta(\epsilon)$ ("els millors que pogueu") tals que si $\sqrt{x^2+y^2} \leq \delta(\epsilon)$, llavors $|f(x,y) - f(0,0)| \leq \epsilon$. *Indicació:* Recordeu que $|x| \leq \sqrt{x^2+y^2}$.

(a) $f(x,y) = \sqrt[3]{xy}$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\delta(\epsilon) = \epsilon^{3/2}$. $\triangleright$

(b) $f(x,y) = \dfrac{x^2y}{x^2+y^2}$ si $(x,y) \neq (0,0)$ i $f(0,0) = 0$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\delta(\epsilon) = \epsilon$. $\triangleright$

(c) $f(x,y) = \dfrac{1-x^2-y^2}{1+x^2+y^2}$.

◁ *Solució.* $\delta(\epsilon) = \sqrt{\epsilon/2}$. ▷

Exercici 3.5 (Exercici 11 de la col·lecció)**.** Calculeu (si existeixen) els següents límits.

(a) $\displaystyle\lim_{(0,1)} \frac{\arccos(x/y)}{1+xy}$.

◁ *Solució.* $\pi/2$. ▷

(b) $\displaystyle\lim_{(0,0)} \frac{xy}{x^2+y^2}$.

◁ *Solució.* No existeix (es comprova per rectes). ▷

(c) $\displaystyle\lim_{(0,0)} \frac{x^2y}{x^2+y^2}$.

◁ *Solució.* 0. ▷

(d) $\displaystyle\lim_{(0,0)} \frac{x^2-y^2}{x^2+y^2}$.

◁ *Solució.* No existeix (es comprova per rectes). ▷

(e) $\displaystyle\lim_{(0,0)} \frac{x^2y^2}{x^4+y^4}$.

◁ *Solució.* No existeix (es comprova per rectes). ▷

(f) $\displaystyle\lim_{(0,0)} \frac{\sin(xy)}{x^2+y^2}$.

◁ *Solució.* No existeix (es comprova per rectes). ▷

(g) $\displaystyle\lim_{(0,0)} \frac{xy}{\sqrt{x^2+y^2}}$.

◁ *Solució.* 0. ▷

(h) $\displaystyle\lim_{(0,0)} xy\ln(x^2+y^2)$. *Indicació:* Proveu primer que $\displaystyle\lim_{z\to 0^+} z^a \ln(z) = 0$, si $a > 0$ —per molt petit que sigui—i feu una identificació adequada de z i una bona tria del valor de a.

◁ *Solució.* 0. ▷

(i) $\displaystyle\lim_{(0,0,0)} \frac{xyz}{x^2+y^2+z^2}$.

◁ *Solució.* 0. ▷

(j) $\displaystyle\lim_{(0,0)} \frac{x-y}{\sqrt{x}-\sqrt{y}}$, definida si $x, y > 0$ i $x \neq y$.

◁ *Solució.* 0. ▷

(k) $\displaystyle\lim_{(1,1)} \tan\left(\frac{\pi}{x^2+y^2}\right)$.

◁ *Solució.* No existeix. ▷

A problemes, fer els exercicis 13 i 14 de la col·lecció:

Exercici 3.6 (Problema 13 de la col·lecció)**.** Sigui $f(x,y) = \dfrac{\cos(xy)-1}{x^2y^2}$, si $xy \neq 0$ i $f(x,y) = a$ si $xy = 0$.

(a) Per a quin valor de $a \in \mathbb{R}$ és f contínua en $(0,0)$?
$\triangleleft$ *Solució.* $a = 1/2$. Per Taylor d'una variable. $\triangleright$

(b) Per a aquest valor de a discutiu la continuïtat de f en $\mathbb{R}^2$.
$\triangleleft$ *Solució.* Contínua a tot $\mathbb{R}^2$. $\triangleright$

Exercici 3.7 (Problema 14 de la col·lecció)**.** Per a les següents funcions definides a trossos discutiu la seva continuïtat en $\mathbb{R}^2$.

(a) $f(x,y) = \dfrac{\sin(xy)}{xy}$ si $xy \neq 0$ i $f(x,y) = 1$ si $xy = 0$.
$\triangleleft$ *Solució.* Contínua a tot $\mathbb{R}^2$. $\triangleright$

(b) $f(x,y) = \max\{x,y\}$ si $x > 0$ i $f(x,y) = 0$ si $x \leq 0$.
$\triangleleft$ *Solució.* Contínua a $\mathbb{R}^2 \setminus \{(0,y) : y \geq 0\}$. $\triangleright$

(c) $f(x,y) = x$ si $|x| \leq |y|$ i $f(x,y) = y$ si $|x| > |y|$.
$\triangleleft$ *Solució.* Contínua a $\mathbb{R}^2 \setminus \{(x,-x) : x \in \mathbb{R}\}$. $\triangleright$

(d) $f(x,y) = x$ si $x^2+y^2 \leq 1$ i $f(x,y) = y$ si $x^2+y^2 > 1$.
$\triangleleft$ *Solució.* És discontínua a $\partial\mathcal{B}_1^2(0,0) \setminus \{(1/\sqrt{2}, 1/\sqrt{2}), (-1/\sqrt{2}, -1/\sqrt{2})\}$. $\triangleright$

4 Derivabilitat a $\mathbb{R}^n$ (2h T, 2h P)

Sigui $f : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}$ una funció escalar, i sigui $a \in \Omega$.

Notació (Derivada parcial)**.**

- Newton-Lagrange (1671): $f_{x_j}(a)$
- Leibniz (1684): $\dfrac{\partial f}{\partial x_j}(a) \equiv \partial_{x_j} f(a) \equiv \partial_j f(a)$
- Arbogast (1800): $D_{x_j} f(a) \equiv D_j f(a)$

Definició 4.1 (Derivada parcial)**.** Sigui $\tilde{f} : \mathcal{B}_\epsilon^1(a_j) \subset \mathbb{R} \to \mathbb{R}; x_j \to \tilde{f}(x_j) := f(a_1, \ldots, x_j, \ldots, a_n)$. Definim la derivada parcial de f respecte x_j en el punt a com:

$$\partial_j f(a) := \tilde{f}'(a_j),$$

on $\tilde{f}'(a_j)$ és la derivada d'una funció real d'una variable (vegi's Càlcul I).

Remarca 4.1. Aquesta definició és equivalent a:

$$\partial_j f(a) := \lim_{t\to 0} \frac{f(a_1, \ldots, a_j + t, \ldots, a_n) - f(a)}{t}.$$

Exemple 4.1. $f(x,y) = \dfrac{y-\sin(y)}{x^2+y^2}$, $\quad f(0,0)=0$. Llavors:

1. $\partial_1 f(0,0) = \lim_{t\to 0} \dfrac{f(t,0)-f(0,0)}{t} = \lim\limits_{t\to 0} \dfrac{0}{t^3} = 0.$

2. $\partial_2 f(0,0) = \lim_{t\to 0} \dfrac{f(0,t)-f(0,0)}{t} = \lim\limits_{t\to 0} \dfrac{t-\sin t}{t^3} = \lim\limits_{t\to 0} \dfrac{t^3/6}{t^3} = \dfrac{1}{6}.$

Exercici 4.1. Calculeu les derivades parcials de $f(x,y) = x\mathrm{e}^{y\sin x}$ en el punt $\left(\dfrac{\pi}{2}, 0\right)$.

◁ *Solució.* $\partial_x f(\pi/2,0) = 1$, $\partial_y f(\pi/2,0) = \pi/2$. ▷

Remarca 4.2. Sigui $f : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}^m$, funció vectorial, $f = (f_1,\dots,f_m)$, Ω obert i $a \in \Omega$. La seva derivada parcial respecte x_j en el punt a és el següent vector columna

$$\partial_j f(a) := (\partial_j f_1(a), \dots \partial_j f_m(a))^\top.$$

Cas prticular (Corba a $\mathbb{R}^n$)**.** És una aplicació, $t \in \sigma : (a,b) \subset \mathbb{R} \mapsto \sigma(t) = (\sigma_1(t),\dots,\sigma_n(t)) \in \mathbb{R}^n$. Aleshores, $\sigma'(t)$. És el vector tangent a la corba.

Definició 4.2 (Derivada d'una funció escalar)**.** Sigui $f : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}$, funció escalar, amb Ω obert i sigui $a \in \Omega$. La seva derivada

$$\nabla_x f(a) \equiv \nabla f(a) \equiv D_x f(a) \equiv Df(a) := (\partial_1 f(a), \dots, \partial_n f(a)), \tag{1}$$

s'anomena *gradient* de f en el punt a, i és un vector fila.

Definició 4.3. Si a satisfà $\nabla f(a) = 0$ direm que és un *punt crític* de f.

Definició 4.4 (Derivada d'una funció vectorial)**.** Sigui $f = (f_1,\dots,f_m) : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}^m$, funció vectorial, $f = (f_1,\dots,f_m)$, Ω obert i $a \in \Omega$. Aleshores la matriu,

$$J_f(a) \equiv Df(a) := \left(\nabla f_1(a), \dots, \nabla f_m(a)\right)^\top,$$

s'anomena *matriu jacobiana* de f en el punt a, i és un matriu amb m files i n columnes. Més precisament, a la j-èssima fila hi ha $\nabla f_j(a)$.

Exercici 4.2. Calculeu la matriu jacobiana de $f(x,y) = (e^{x+y} + y, xy^2, \cos(xy^2))$.

◁ *Solució.* $J_f(x,y) = \begin{pmatrix} \mathrm{e}^{x+y} & \mathrm{e}^{x+y}+1 \\ y^2 & 2xy \\ -\sin(xy^2) & -2y\sin(xy^2) \end{pmatrix}.$ ▷

Remarca 4.3. A $\mathbb{R}$ si la funció f és contínua en x_0, i.e., si existeix $f'(x_0)$, llavors f és contínuaen x_0. En canvi, en dimensió mes gran que 1, l'existència de totes les derivades parcials en un punt **no** implica que la funció sigui contínua en aquest punt.

Exemple 4.2. $f(x,y) = \dfrac{xy}{x^2+y^2}$ si $(x,y) \neq (0,0)$, i $f(0,0) = 0$. Clarament $\partial_1 f(0,0) = \partial_2 f(0,0) = 0$, però f no és contínua a $(0,0)$. (Useu dues rectes de diferent pendent que passin per l'origen).

Definició 4.5 (L'operador ∇)**.** A $\mathbb{R}^n$, l'operador ∇ es defineix de la següent forma:

$$\nabla = (\partial_1, \dots, \partial_n).$$

Aplicat a una funcio escalar $f : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}$ s'obté el seu gradient. Però també es pot aplicar a funcions vectorials $f : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}^n$, de la següent forma:

$$\langle \nabla, f(x) \rangle = \sum_{j=1}^n \partial_j f_j(x),$$

obtenint l'anomenada *divergència* de f. (Es pot entendre com el producte escalar de ∇ amb f).

A problemes, fer l'exercici 20 de la col·lecció:

Exercici 4.3 (Exercici 20 de la col·lecció)**.** Calculeu per derivació directa les derivades parcials primeres de les següents funcions.

(a) $f(x,y) = x^{y^x}$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\partial_x f(x,y) = x^{y^x} y^x \left(\ln(x)\ln(y) + \dfrac{1}{x} \right), \quad \partial_y f(x,y) = x^{y^x} y^x x y^{x-1} \ln(x).$ $\triangleright$

(b) $f(x,y) = x^{xy}$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\partial_x f(x,y) = x^{yx}\,(y\ln(x) + y), \quad \partial_y f(x,y) = x^{yx} x \ln(x).$ $\triangleright$

(c) $f(x,y) = (x^2+y^2)^x$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\partial_x f(x,y) = (x^2+y^2)^x \left(\ln(x^2+y^2) + \dfrac{2x^2}{x^2+y^2} \right), \quad \partial_y f(x,y) = 2xy(x^2+y^2)^{x-1}.$ $\triangleright$

(d) $f(x,y) = xy\ln(x^2+y^2)$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\partial_x f(x,y) = y\ln(x^2+y^2) + \dfrac{2x^2y}{x^2+y^2}, \quad \partial_y f(x,y) = x\ln(x^2+y^2) + \dfrac{2y^2x}{x^2+y^2}.$ $\triangleright$

(e) $f(x,y) = \ln(\sqrt{x^2+y^2})$

$\triangleleft$ *Solució.* $\partial_x f(x,y) = \dfrac{x}{x^2+y^2}, \quad \partial_x f(x,y) = \dfrac{y}{x^2+y^2}.$ $\triangleright$

(f) $f(x,y) = \dfrac{1}{\sqrt{x^2+y^2}}$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\partial_x f(x,y) = -\dfrac{x}{(x^2+y^2)^{3/2}}, \quad \partial_y f(x,y) = -\dfrac{y}{(x^2+y^2)^{3/2}}.$ $\triangleright$

(g) $f(x,y) = \dfrac{xy}{x^2+y^2}$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\partial_x f(x,y) = \dfrac{y(y^2-x^2)}{(x^2+y^2)^2}, \quad \partial_y f(x,y) = \dfrac{x(x^2-y^2)}{(x^2+y^2)^2}.$ $\triangleright$

(h) $f(x,y) = \dfrac{x^2+y^2}{x^2-y^2}$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\partial_x f(x,y) = \dfrac{-4xy^2}{(x^2-y^2)^2}, \quad \partial_x f(x,y) = \dfrac{4yx^2}{(x^2-y^2)^2}.$ $\triangleright$

(i) $f(x,y) = \dfrac{\cos x + \mathrm{e}^{xy}}{x^2+y^2}$.

$\triangleleft$ *Solució.*

$$\partial_x f(x,y) = \frac{-\sin x + y\mathrm{e}^{xy}}{x^2+y^2} - 2x\,\frac{\cos x + \mathrm{e}^{xy}}{\left(x^2+y^2\right)^2},$$

$$\partial_y f(x,y) = \frac{(x^3 + xy^2 - 2\,y)\,\mathrm{e}^{xy} - 2\,y\cos x}{\left(x^2+y^2\right)^2}.$$

$\triangleright$

(j) $f(x,y,z) = \mathrm{e}^x \tan(y^2 z)$.

◁ *Solució.*

$$
\begin{aligned}
\partial_x f(x,y,z) &= \mathrm{e}^x \tan\left(y^2 z\right), \\
\partial_y f(x,y,z) &= 2yz\,\mathrm{e}^x \left(1 + \tan^2\left(y^2 z\right)\right), \\
\partial_z f(x,y,z) &= y^2 \mathrm{e}^x \left(1 + \tan^2\left(y^2 z\right)\right).
\end{aligned}
$$
▷

(k) $f(x,y,z) = x \sinh\left(\dfrac{y}{z}\right)$.

◁ *Solució.* $\partial_x f(x,y,z) = \sinh\left(\dfrac{y}{z}\right), \quad \partial_y f(x,y,z) = \dfrac{x}{z}\cosh\left(\dfrac{y}{z}\right), \quad \partial_z f(x,y,z) = -\dfrac{xy}{z^2}\cosh\left(\dfrac{y}{z}\right)$. ▷

A problemes, fer els exercicis 16, 21 i 23 de la col·lecció:

Exercici 4.4 (Exercici 16 de la col·lecció)**.** Aplicant la definició calculeu (si existeixen) les derivades parcials primeres de les següents funcions en el $(0,0)$.

(a) $f(x,y) = \dfrac{xy}{x^2+y^2}$ si $(x,y) \neq (0,0)$ i $f(0,0) = 0$.

◁ *Solució.* $\partial_x f(0,0) = \partial_y f(0,0) = 0$. ▷

(b) $f(x,y) = x\ln(x^2+y^2)$ si $(x,y) \neq (0,0)$ i $f(0,0) = 0$.

◁ *Solució.* No existeix $\partial_x f(0,0)$, $\partial_y f(0,0) = 0$. ▷

(c) $f(x,y) = (x^2+y^2)^x$ si $(x,y) \neq (0,0)$ i $f(0,0) = 1$.

◁ *Solució.* No existeix $\partial_x f(0,0)$, $\partial_y f(0,0) = 0$. ▷

Exercici 4.5 (Exercici 21 de la col·lecció)**.** Calculeu les derivades parcials primeres de les següents funcions i doneu la seva matriu jacobiana.

(a) $f(x,y) = (\mathrm{e}^{xy} + y, y^2 x)$.

◁ *Solució.* $J_f(x,y) = \begin{pmatrix} y\,\mathrm{e}^{xy} & x\,\mathrm{e}^{xy}+1 \\ y^2 & 2xy \end{pmatrix}$. ▷

(b) $f(x,y) = (\cos(x+2y), y\mathrm{e}^{x+y}, \cosh(xy^2))$.

◁ *Solució.* $J_f(x,y) = \begin{pmatrix} -\sin(x+2y) & -2\sin(x+2y) \\ y\,\mathrm{e}^{x+y} & (y+1)\,\mathrm{e}^{x+y} \\ y^2\sinh(xy^2) & 2xy\sinh(xy^2) \end{pmatrix}$. ▷

(c) $f(x,y,z) = (z\tan(x^2+y^2), xy\ln(z))$.

◁ *Solució.* $J_f(x,y,z) = \begin{pmatrix} 2xz\sec(x^2+y^2) & 2yz\sec(x^2+y^2) & \tan(x^2+y^2) \\ y\ln(z) & x\ln(z) & \dfrac{xy}{z} \end{pmatrix}$. ▷

Exercici 4.6 (Exercci 23 de la col·lecció)**.** D'acord amb la llei dels gasos perfectes tenim la relació $PV = kT$, on P és la pressió, V el volum, T la temperatura i k una constant. Demostreu que

$$\frac{\partial T}{\partial P}\frac{\partial P}{\partial V}\frac{\partial V}{\partial T} = -1,$$

on $\dfrac{\partial T}{\partial P}$ vol dir que aïllem T com a funció de (P, V) i derivem respecte de P. Ídem per a les altres.

◁ *Solució.* Aïllant de l'equació T, P i V respecte de les altres dues variables i derivant les expressión correspo- nents respecte de P, V i T s'obté: $\partial_P T = V/k$, $\partial_V P = -kT/V^2$ i $\partial_T V = k/P$, d'on resulta que el producte d'aquestes tres derivades parcials satisfà $\partial_P T \partial_V P \partial_T V = -KT/(VP) = -1$. ▷

5 Funcions de Classe $\mathcal{C}^m$ (1h T, 1h P)

Sigui $f : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}$. Analogament com s'ha definit $\partial_{x_j} f(a)$ podem definir la derivada parcial d'ordre m:

$$\partial^m_{x_{\sigma(1)}\cdots x_{\sigma(m)}} f(a), \qquad \text{on } k \in \{1, \ldots, m\} \mapsto \sigma(k) \in \{1, \ldots, n\}[4]$$

on, *per conveni*, s'entendrà que les derivades es fan per ordre de proximitat a f. Així, per exemple,

$$\partial^2_{yx} f = \partial_y (\partial_x f).$$

Exercici 5.1. Calculeu totes les derivades parcials de segon ordre de $f(x, y) = x^3 + xy + y\sin(x)$.

◁ *Solució.* $\partial^2_{x^2} f(x, y) = 6x - y\sin x$, $\partial^2_{xy} f(x, y) = \partial^2_{yx} f(x, y) = 1 + \cos x$, $\partial^2_{y^2} f(x, y) = 0$. ▷

Definició 5.1. Direm que $f \in \mathcal{C}^m(\Omega)$ (f és de classe $\mathcal{C}^m(\Omega)$) si per a qualsevol $\sigma : \{1, \ldots, m\} \to \{1, \ldots, n\}$, la funció derivada parcial d'ordre m, $\partial^m_{x_{\sigma(1)}\cdots x_{\sigma(m)}} f$, és contínua a Ω. En particular, si f és contínua en Ω escriurem $f \in \mathcal{C}^0(\Omega)$.

Teorema 5.1 (Schwarz)**.** *$f \in \mathcal{C}^2(\Omega) \Rightarrow \partial^2_{x_k x_j} f = \partial^2_{x_j x_k} f$ per a tot $j, k \in \{1, \ldots, n\}$. En general,*

$$f \in \mathcal{C}^m(\Omega) \Longrightarrow \partial^m_{x_{\sigma(1)}\cdots x_{\sigma(m)}} f = \partial^m_{x_{p(\sigma(1))}\cdots x_{p(\sigma(m))}} f,$$

per a tota permutació $p : \{1, \ldots, n\} \to \{1, \ldots, n\}$ i tota $\sigma : \{1, \ldots, m\} \to \{1, \ldots, n\}$.

Exercici 5.2 (Problema 24 de la col·lecció)**.** Per a quins valors de a, b, c i d pot existir una funció $f(x, y)$ tal que $\dfrac{\partial f}{\partial x} = ax + by$ i $\dfrac{\partial f}{\partial y} = cx + dy$? Per a aquests valors calculeu totes les possibles solucions per a f.

◁ *Solució.* $b = c$ i $f(x, y) = \dfrac{a}{2}x^2 + bxy + \dfrac{d}{2}y^2$. ▷

Teorema 5.2. *$f \in \mathcal{C}^m(\Omega) \Rightarrow f \in \mathcal{C}^{m-s}(\Omega)$ amb $0 \leq s \leq m$. Equivalentment,*

$$f \notin \mathcal{C}^m(\Omega) \Longrightarrow f \notin \mathcal{C}^{m+s}(\Omega)$$

amb $s \geq 0$. En particular, $\mathcal{C}^1$ implica contínua; equivalentment, no contínua implica no $\mathcal{C}^1$.

Exercici 5.3. Comproveu que la funció $f(x, y) = \dfrac{xy}{x^2 + y^2}$ si $(x, y) \neq (0, 0)$, i $f(0, 0) = 0$ no és $\mathcal{C}^1$ a l'origen.

Definició 5.2 (Laplacià)**.** Si f és una funció escalar, el seu Laplacià es defineix com la divergència del seu gradient, i.e.:

$$\Delta f = \langle \nabla, \nabla f \rangle.$$

Exercici 5.4. Demostreu que $\Delta\langle x, \nabla f\rangle = 2\Delta f + \langle x, \nabla \Delta f\rangle$. (És senzill però llarg).

A problemes, fer l'exercici 25 de la col·lecció:

Exercici 5.5 (Problema 25 de la col·lecció)**.** Considereu la funció $f(x,y) = \begin{cases} \dfrac{xy}{\sqrt{x^2+y^2}}, & \text{si } (x,y) \neq (0,0), \\ 0, & \text{si } (x,y) = (0,0). \end{cases}$

(a) Aplicant la defінció de derivada parcial calculeu $\dfrac{\partial f}{\partial x}(0,0)$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\dfrac{\partial f}{\partial x}(0,0) = 0$. $\triangleright$

(b) Calculeu $\dfrac{\partial f}{\partial x}(x,y)$ si $(x,y) \neq (0,0)$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\dfrac{\partial f}{\partial x}(x,y) = \dfrac{y^3}{\sqrt{(x^2+y^2)^3}}$. $\triangleright$

(c) Demostreu que no existeix $\lim\limits_{(x,y)\to(0,0)} \dfrac{\partial f}{\partial x}(x,y)$.

$\triangleleft$ *Solució.* Per rectes surt molt fàcil. $\triangleright$

(d) Quin és el subconjunt $D \subset \mathbb{R}^2$ més gran on tenim que $f \in C^1(D)$?
$\triangleleft$ *Solució.* $D = \mathbb{R}^2 \setminus \{(0,0)\}$. $\triangleright$

A problemes, fer l'exercici 27 de la col·lecció:

Exercici 5.6. Considereu la funció $f(x,y) = xy\dfrac{x^2-y^2}{x^2+y^2}$ si $(x,y) \neq (0,0)$ i $f(0,0) = 0$.

(a) Calculeu $\dfrac{\partial f}{\partial x}(x,y)$ i $\dfrac{\partial f}{\partial y}(x,y)$, si $(x,y) \neq (0,0)$.
$\triangleleft$ *Solució.* $\dfrac{\partial f}{\partial x}(x,y) = \dfrac{y(x^4+4x^2y^2-y^4)}{(x^2+y^2)^2}$, $\dfrac{\partial f}{\partial y}(x,y) = \dfrac{x(x^4-4x^2y^2-y^4)}{(x^2+y^2)^2}$ $\triangleright$

(b) Usant la definició calculeu $\dfrac{\partial f}{\partial x}(0,0)$ i $\dfrac{\partial f}{\partial y}(0,0)$.
$\triangleleft$ *Solució.* $\dfrac{\partial f}{\partial x}(0,0) = \dfrac{\partial f}{\partial y}(0,0) = 0$. $\triangleright$

(c) Usant la definició calculeu $\dfrac{\partial^2 f}{\partial x \partial y}(0,0)$ i $\dfrac{\partial^2 f}{\partial y \partial x}(0,0)$.

Indicació. Feu servir que $\dfrac{\partial^2 f}{\partial y \partial x}(0,0) = \dfrac{\partial f}{\partial y}\left(\dfrac{\partial f}{\partial x}\right)(0,0) = \lim\limits_{h\to 0} \dfrac{\dfrac{\partial f}{\partial x}(0,h) - \dfrac{\partial f}{\partial x}(0,0)}{h}$.

$\triangleleft$ *Solució.* $\dfrac{\partial^2 f}{\partial x \partial y}(0,0) = 1$, $\dfrac{\partial^2 f}{\partial y \partial x}(0,0) = -1$. $\triangleright$

(d) Quin és el subconjunt $D \subset \mathbb{R}^2$ més gran on tenim que $f \in C^2(D)$?
$\triangleleft$ *Solució.* $D = \mathbb{R}^2 \setminus \{(0,0)\}$. $\triangleright$

(e) Quin és el subconjunt $D \subset \mathbb{R}^2$ més gran on tenim que $f \in C^\infty(D)$?
$\triangleleft$ *Solució.* $D = \mathbb{R}^2 \setminus \{(0,0)\}$. $\triangleright$

6 La regla de la cadena (1h T, 1h P)

A $\mathbb{R}$ la regla de la cadena diu el següent: donades dues funcions derivables, $f : A \subseteq \mathbb{R} \longrightarrow \mathbb{R}$ i $g : B \subseteq \mathbb{R} \longrightarrow \mathbb{R}$, amb A i B oberts, llavors per a cada $x \in B$, si $g(x) \in B$, és $(f \circ g)'(x) = f'(g(x))\, g'(x)$. Aquest resultat es pot generalitzar per a funcions de vàries variables.

Proposició 6.1 (Regla de la cadena)**.** *Donades dues funcions vectorials, $f : U \subseteq \mathbb{R}^m \longrightarrow \mathbb{R}^k$, amb U obert, $f \in \mathcal{C}^1(U)$, i $g : V \subseteq \mathbb{R}^n \longrightarrow \mathbb{R}^m$, amb V obert, $g \in \mathcal{C}^1(V)$,*

$$J_{f \circ g}(x) = J_f(g(x)) \cdot J_g(x).$$

per a tot $x \in V$ amb $g(x) \in U$. En components:

$$\partial_j (f \circ g)_r (x_1, \ldots, x_n) = \sum_{\ell=1}^{m} \partial_\ell f_r (g_1(x_1, \ldots, x_n), \ldots, g_m(x_1, \ldots, x_m))\, \partial_j g_\ell (x_1, \ldots, x_n),$$

per a cada $j = 1, \ldots, n$ i per a cada $r = 1, \ldots, k$.

Si definim $F := f \circ g : W \longrightarrow \mathbb{R}^k$, amb $W = V \cap g^{-1}(U)$ aleshores,

$$J_{f \circ g} = J_f g \cdot J_g.$$

En components,

$$\partial_j F_r = \partial_j (f \circ g)_r = \sum_{\ell=1}^{m} \partial_\ell (f_r \circ g)\, \partial_j g_\ell,$$

per a cada $j = 1, \ldots, n$ i per a cada $r = 1, \ldots, k$.

Cassos concrets:

$f : \Omega^* \subset \mathbb{R}^m \to \mathbb{R}; y \to f(y)$ funció escalar, i $g : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}^m; x \to g(x)$ funció vectorial.

$$\tilde{f}(x) := f \circ g(x) = f(g(x)) = f(g_1(x), \ldots, g_m(x)),$$

llavors:

De la regla de la cadena deduïm:

$$\nabla_x \tilde{f}(x) = \nabla_y f(g(x)) \cdot J_x g(x).$$

Per tant,

$$\partial_{x_j} \tilde{f}(x) = \langle \nabla_y f(g(x)), (\partial_{x_j} g(x))^T \rangle = \nabla_y f(g(x)) \cdot \partial_{x_j} g(x) = \sum_{l=1}^{m} \partial_{y_l} f(g(x)) \partial_{x_j} g_l(x).$$

Exercici: $f(u, v, w) = u^2 + v^2 - w$, $g(x, y) = (x^2 y, y^2, e^{-xy})$. Calculeu $\partial_x \tilde{f}(x, y)$.

Solució: $\partial_x \tilde{f}(x, y) = 4x^3 y^2 + y e^{-xy}$.

Exemple: (Corbes a $\mathbb{R}^n$)

$\sigma : (a, b) \subset \mathbb{R} \to \mathbb{R}^n; t \to \sigma(t) = (\sigma_1(t), \ldots, \sigma_n(t))$, $f : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}; x \to f(x)$ funció escalar.

$$\tilde{f}(t) := f(\sigma(t)) \Longrightarrow \tilde{f}'(t) = \langle \nabla_x f(\sigma(t)), (\sigma'(t))^T \rangle = \sum_{l=1}^{m} \partial_l f(\sigma(t)) \sigma_l'(t).$$

En general, per funcions vectorials
$f : \Omega^* \subset \mathbb{R}^m \to \mathbb{R}^k; y \to f(y)$, i $g : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}^m; x \to g(x)$.
$\tilde{f}(x) := f \circ g(x)$, en forma matricial tindrem doncs que la matriu jacobiana de $\tilde{f}$ serà:

$$J_x\tilde{f}(x) = J_y f(g(x)) \cdot J_x g(x).$$

Fixem-nos que la regla de la cadena també ens diu (multiplicant fila per columna) que:

$$\partial_{x_j}\tilde{f}_r(x) = \sum_{l=1}^{m} \partial_{y_l} f_r(g(x))\partial_{x_j} g_l(x).$$

Exercici:
$f(u, v) = (\cos v + u^2, e^{u+v}, u - v)$, $g(x, y) = (e^{x^2}, x - \sin y)$. Calculeu $J\tilde{f}(0, 0)$.
Solució:

$$J\tilde{f}(0,0) = \begin{pmatrix} 0 & 0 \\ e & -e \\ -1 & 1 \end{pmatrix}.$$

Aplicació: (Hipersuperfícies de nivell) (**Això NO ho explico a classe**)
$g : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}; x \to g(x)$ funció escalar.
Definició:
El conjunt $\{x \in \mathbb{R}^n : g(x) = \text{Constant}\}$ s'anomena hipersuperfice de nivell (HSN)

Sigui $\sigma(t) \subset$ HSN una corba qualsevol i $\tilde{g}(t) := g(\sigma(t)) = \text{Constant}$, llavors

$$0 = \tilde{g}'(t) = \langle \nabla g(\sigma(t)), (\sigma'(t))^T \rangle \quad \forall \sigma(t) \subset \text{HSN} \Rightarrow \nabla g \perp \text{HSN}.$$

Per tant, donat $x_0 \in$ HSN, el *hiperpla tangent* a la HSN que passa per x_0 (HPT_{x_0}) és

$$\langle \nabla g(x_0), x - x_0 \rangle = 0.$$

En particular donada $f : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}; x \to f(x)$ funció escalar, la seva gràfica

$$G(f) := \{(x, x_{n+1}) \in \mathbb{R}^{n+1} : x_{n+1} - f(x) = 0\}$$

és una HSN de $g(x, x_{n+1}) = x_{n+1} - f(x)$. Per tant, $HPT_{(x_0, f(x_0))}$ és

$$x_{n+1} = f(x_0) + \langle \nabla f(x_0), x - x_0 \rangle.$$

Nota: Donada Gf, $N(x_0) := (\nabla f(x_0), -1)$ és el vector normal a $HPT_{(x_0, f(x_0))}$. Llavors si $\{e_j^m\}_{j=1,\cdots,m}$ és la base canònica de $\mathbb{R}^n$:

$$\langle v_j^{n+1}(x_0), N(x_0) \rangle = 0, \quad \forall j = 1, \cdots, n, \qquad \text{on} \quad v_j^{n+1}(x_0) := e_j^{n+1} + \partial_j f(x_0) e_{n+1}^{n+1}.$$

Per tant $\{v_j^{n+1}(x_0)\}_{j=1,\cdots,n}$ generen $HPT_{(x_0, f(x_0))}$
De fet, si considerem $\varphi : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}^{n+1}; x \to (x, f(x))$, llavors

$$J\varphi(x_0) e_j^n = v_j^{n+1}(x_0), \quad \forall j = 1, \cdots, n.$$

La matriu jacobiana de φ envia la base canònica de $\mathbb{R}^n$ al vectors que generen $HPT_{(x_0,f(x_0))}$.

A Problemes fer els exercicis 29, 33
EX 29.- Siguin $f(u,v) = (\tan(u-1) - e^v, u^2 - v^2)$ i $g(x,y) = (e^{x-y}, x-y)$. Calculeu $D(f \circ g)(1,1)$ mitjançant la regla de la cadena.

$$Df(u,v) = \begin{pmatrix} \sec^2(u-1) & -e^v \\ 2u & -2v \end{pmatrix}, \quad Dg(x,y) = \begin{pmatrix} e^{x-y} & -e^{x-y} \\ 1 & -1 \end{pmatrix}. \quad g(1,1) = (1,0) \Longrightarrow$$

$$D(f \circ g)(1,1) = Df(1,0)Dg(1,1) = \begin{pmatrix} 1 & -1 \\ 2 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -1 \\ 1 & -1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 2 & -2 \end{pmatrix}.$$

EX 33.- Donada una funció $f = f(u,v,w)$ de classe C^1, calculeu mitjançant la regla de la cadena expressions per a les derivades o derivades parcials primeres de la funció h en termes de les de α, β i γ en cadascun dels casos següents.

1. $h(x) = f(x, \alpha(x), \beta(x))$.
   $h'(x) = \partial_1 f(x, \alpha(x), \beta(x)) + \partial_2 f(x, \alpha(x), \beta(x))\alpha'(x) + \partial_3 f(x, \alpha(x), \beta(x))\beta'(x)$.

2. $h(x,y) = f(y, \alpha(x,y), \beta(x))$.
   $\partial_x h(x,y) = \partial_2 f(y, \alpha(x,y), \beta(x))\partial_x \alpha(x,y) + \partial_3 f(y, \alpha(x,y), \beta(x))\beta'(x)$,
   $\partial_y h(x,y) = \partial_1 f(y, \alpha(x,y), \beta(x)) + \partial_2 f(y, \alpha(x,y), \beta(x))\partial_y \alpha(x,y)$.

3. $h(x,y,z) = f(\alpha(z), \beta(y,z), \gamma(x,y,z))$.
   $\partial_x h(x,y) = \partial_3 f(\alpha(z), \beta(y,z), \gamma(x,y,z))\partial_x \gamma(x,y,z)$,
   $\partial_y h(x,y) = \partial_2 f(\alpha(z), \beta(y,z), \gamma(x,y,z))\partial_y \beta(y,z) + \partial_3 f(\alpha(z), \beta(y,z), \gamma(x,y,z))\partial_y \gamma(x,y,z)$,
   $$\begin{aligned}\partial_z h(x,y) = {}& \partial_1 f(\alpha(z), \beta(y,z), \gamma(x,y,z))\alpha'(z) + \partial_2 f(\alpha(z), \beta(y,z), \gamma(x,y,z))\partial_z \beta(y,z) \\ & + \partial_3 f(\alpha(z), \beta(y,z), \gamma(x,y,z))\partial_z \gamma(x,y,z).\end{aligned}$$

DERIVADA DIRECCIONAL 1 **hora a PROBLEMES**

$f : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}; x \to f(x)$, $a \in \Omega$, v vector de $\mathbb{R}^n$ amb $||v|| = 1$.
Definim $\tilde{f} : \mathcal{B}^1_r(0) \subset \mathbb{R} \to \mathbb{R}; t \to \tilde{f}(t) := f(a + tv)$.
Definició:(derivada direccional de f en a segons v)

$$\partial_v f(a) \equiv D_v f(a) := \tilde{f}'(0).$$

OBSERVACIO: Aquesta definició és equivalent a:

$$\partial_v f(a) \equiv D_v f(a) = \lim_{t\to 0} \frac{f(a + tv) - f(a)}{t}.$$

Teorema: (Fórmula del gradient)
$f \in \mathcal{C}^1(\Omega) \Longrightarrow \partial_v f(a) = \langle v, \nabla f(a)\rangle$.
Nota:
$\partial_{e^n_j} f(a) = \partial_j f(a)$.
Proposició: Si $f \in \mathcal{C}^1(\Omega)$, Ω obert i $a \in \Omega$. Suposem que a NO és un punt crític, llavors la derivada direccional màxima en a s'asoleix en la direccio de $v = \nabla f(a)/||\nabla f(a)||$ i val $||\nabla f(a)||$.
Prova: És trivial a partir del Teorema anterior.
Exemple: Calculeu la derivada direccional màxima de $f(x_1, x_2) = x_1^{x_2}$ en $(e, 1)$.
Solució: $\sqrt{1 + e^2}$.
A Problemes fer els exercicis 34 **i** 35.
EX. 34.- Useu la fórmula del gradient per calcular les següents derivades direccionals.

1. $D_u f(1, 0)$ si $f(x, y) = \ln \sqrt{x^2 + y^2}$ i $u = (2/\sqrt{5}, 1/\sqrt{5})$.
   $D_u f(1, 0) = 2/\sqrt{5}$.
2. $D_u f(0, -1)$ si $f(x, y) = \mathrm{e}^x \cos(\pi y)$ i $u = (-1/\sqrt{2}, 1/\sqrt{2})$.
   $D_u f(0, -1) = 1/\sqrt{2}$.
3. $D_u f(1, 0, 0)$ si $f(x, y, z) = x^2\mathrm{e}^{-yz}$ i $u = (1/\sqrt{3}, -1/\sqrt{3}, 1/\sqrt{3})$.
   $D_u f(1, 0, 0) = 2/\sqrt{3}$.

EX. 35.- El perfil d'una certa muntanya es modela mitjançant la funció

$$h(x, y) = 5000 - 0.01x^2 - 0.02y^2,$$

on si (x, y) és un punt del pla ("imaginari") que defineix la base de la muntanya, llavors $z = h(x, y)$ ens dóna la corresponent alçada.

1. Un muntanyer es troba en el punt $(x, y) = (10, 10)$, a punt de fer el cim. En quina direcció s'ha de moure per pujar més ràpidament? Quin és el pendent?
   $v = -(1/\sqrt{5}, 2/\sqrt{5})$. Pendent és la derivada direccional, per tant, val $1/\sqrt{5}$.
2. Si enlloc de triar la direcció de màxima pendent opta per triar-ne una amb pendent del 40%, quina direcció ha de seguir? (Indicació: Un pendent del 40% correspon a un vector $(\alpha, \beta) \in \mathbb{R}^2$ unitari tal que $D_{(\alpha,\beta)}h(10, 10) = 0.4$. Hi ha dues possible solucions per a (α, β).)
   $(0, -1)$ i $(-4/5, -3/5)$.

FÓRMULA DE TAYLOR (2 hores a TEORIA i 1 hora a PROBLEMES)

Fórmula de Taylor a $\mathbb{R}^n$: Sigui $f : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}; x \to f(x)$, $a, a+h \in \Omega$ obert, $f \in \mathcal{C}^k(\Omega)$

- Aproximació lineal: $f(a+h) \cong f(a) + \langle h, \nabla f(a)\rangle$.
- Aproximació quadràtica:

$$f(a+h) \cong f(a) + \langle h, \nabla f(a)\rangle + \frac{1}{2}\langle hHf(a), h\rangle,$$

  on $Hf(a) := J\nabla f(a)$ és una matriu simètrica $n \times n$ anomenada *hessiana*.

- Aproximació d'ordre k:

$$f(a+h) \cong \sum_{j=0}^{k} \frac{\langle h, \nabla\rangle^j}{j!} f(a).$$

  Aquí $\langle h, \nabla\rangle$ és l'operador $\sum_{j=1}^n h_j \partial_j$, i $\langle h, \nabla\rangle^j f = \langle h, \nabla\rangle(\langle h, \nabla\rangle^{j-1} f)$.

Nota: El pas de $\mathbb{R}$ a $\mathbb{R}^n$ és la substitució $\frac{d}{dx_1} \to \langle h, \nabla\rangle$.

Nota: $\mathrm{T}r\, Hf(a) = \Delta f(a)$.

Cas particular: per $n = 2$, $f : \Omega \subset \mathbb{R}^2 \to \mathbb{R}; (x, y) \to f(x, y)$, $a, a+h \in \Omega$, $f \in \mathcal{C}^k(\Omega)$; l'aproximació d'ordre k s'escriu

$$f(a+h) \cong \sum_{j=0}^{k} \sum_{l=0}^{j} \frac{1}{l!(j-l)!} \partial^j_{x^l y^{j-l}} f(a) h_1^l h_2^{j-l}.$$

En general, a $\mathbb{R}^n$ tindrem:

$$f(a+h) \cong \sum_{j=0}^{k} \sum_{|m|_1=j} \frac{1}{m_1! \cdots m_n!} \partial^j_{x_1^{m_1} \ldots x_n^{m_n}} f(a) h_1^{m_1} \ldots h_n^{m_n},$$

on la norma $|\cdot|_1$ es defineix com $|\eta|_1 := \sum_{i=1}^n |\eta_i|$, $\eta \in \mathbb{R}^n$.

Aplicació al càlcul de derivades d'ordre superior.

Exemple: Calculeu $\partial^7_{y^3x^4} f(3, 0)$, on $f(x, y) = \left(\frac{x}{3}\right)^x$. Per fer-ho escrivim:

$$f(x, y) = e^{y \ln\left(1 + \frac{x-3}{3}\right)},$$

i com $e^z \cong 1 + z + \frac{z^2}{2} + \frac{z^3}{6}$ observem que per obtenir el terme del polinomi de Taylor que conté y^3, hem de considerar

$$\frac{1}{6} y^3 \ln^3\left(1 + \frac{x-3}{3}\right) \cong \frac{1}{6} y^3 \left(\frac{x-3}{3}\right)^3 \left(1 - \frac{x-3}{6}\right)^3,$$

per concloure que

$$\frac{1}{3!4!} \partial^7_{y^3x^4} f(3, 0) = -\frac{1}{324} \Longrightarrow \partial^7_{y^3x^4} f(3, 0) = -\frac{4}{9}.$$

Exercici: Sigui $f(x,y)=e^{xy^3}$. Quan val $\partial^{12}_{x^3y^9}f(0,0)$? Resposta: 9!

Exemple: Calculeu $\partial^{10}_{x^5y^2z^3}f(0,0,0)$ on $f(x,y,z)=e^{xy}\sin(xz)$. Notem que

$$f(x,y,z)=\cdots-\frac{1}{2!3!}x^5y^2z^3+\cdots=\frac{1}{5!2!3!}\partial^{10}_{x^5y^2z^3}f(0,0,0)x^5y^2z^3+\ldots$$

Per tant, $\partial^{10}_{x^5y^2z^3}f(0,0,0)=-5!$

Generalització: $f:\Omega\subset\mathbb{R}^n\to\mathbb{R}^m; x\to f(x)$, $a, a+h\in\Omega$ obert; llavors l'aproximació lineal és:

$$f(a+h)\cong f(a)+h(Jf(a))^\top.$$

Com a cas particular, si $f:\Omega\subset\mathbb{R}^n\to\mathbb{R}^n$ és inversible i $f(a)=b$, llavors $f^{-1}(b+h)\cong a+h.((Jf(a))^{-1})^T$; i per tant, en un entorn de b podem calcular *aproximadament* la inversa de f.

Residu de Taylor: Donada $f:\Omega\subset\mathbb{R}^n\to\mathbb{R}; x\to f(x)$; $a, a+h\in\Omega$ obert; $f\in\mathcal{C}^{k+1}(\Omega)$. Definirem el *residu d'ordre* k en un entorn del punt a, com la següent funció:

$$R_k(h)=f(a+h)-\sum_{j=0}^{k}\frac{\langle h,\nabla\rangle^j}{j!}f(a).$$

La propietat important del residu, és el següent resultat:

$$\lim_{h\to0}\frac{|R_k(h)|}{||h||^k}=0.$$

Aplicació al càlcul de límits: Fer a teoria l'exercici 43:

Calculeu, si existeix, el següent límit.

$$\lim_{(x,y)\to(0,0)}\frac{\mathrm{e}^x\sin(x+y)-x-y-x^2-xy}{x^2+y^2}.$$

(Indicació: Calculeu el desenvolupaments de Taylor del numerador fins ordre 2 i useu les propietats del residu de Taylor $R_2(x,y)$).

Solució: Aquest límit val zero.

A Problemes, fer l'exercici 37 (com exemple d'aproximació lineal):

La resistència total R corresponent a dues resistències R_1 i R_2 conectades en paral·lel verifica

$$\frac{1}{R}=\frac{1}{R_1}+\frac{1}{R_2}.$$

Usant l'aproximació lineal, estimeu la variació del valor de R si incrementem el valor de R_1 de 10 ohms a 10.5 ohms i decreixem el valor de R_2 de 15 ohms a 13 ohms.

Solució. $R(R_1,R_2)=\dfrac{R_1R_2}{R_1+R_2}$. Llavors,

$$R(10,15)=6,\qquad \partial_1R(10,15)=9/25,\qquad \partial_2R(10,15)=4/2.$$

D'altra banda,

$$R(10.5,13)-R(10,15)\cong \partial_1 R(10,15)\times 0.5+\partial_2 R(10,15)\times(-2)=-7/50.$$

A Problemes, fer els exercicis 40 **i** 41**:**

EX. 40.- Calculeu totes les derivades parcials fins ordre 2 de les següents funcions i doneu el seu desenvolupament de Taylor fins a termes de grau 2 inclosos entorn del punt que s'indica en cada cas.

(a) Taylor de $f(x,y)=\sin(xy)$ entorn del punt $(1,\pi/2)$.

(b) Taylor de $f(x,y)=x^y$ entorn del punt $(1,1)$.

(c) Taylor de $f(x,y)=\mathrm{e}^{x/y}$ entorn del punt $(0,1)$.

(d) Taylor de $f(x,y,z)=\mathrm{e}^{-x}\sin(yz)$ entorn del punt $(0,1,\pi)$.

EX. 41.- Mitjançant l'us de desenvolupaments de Taylor de funcions d'una variable (coneguts a priori), calculeu els desenvolupaments de Taylor en l'origen fins a termes de grau dos inclosos de les següents funcions.

(a) $f(x,y)=\mathrm{e}^{xy}\ln(1+x+y)$.

Solució. $f(x,y)\sim\ln(1+x+y)\sim x+y-(x+y)^2/2$.

(b) $f(x,y)=\mathrm{e}^{x}\cos y$.

Solució. $f(x,y)\sim 1+x+(x^2-y^2)/2$.

(c) $f(x,y)=\dfrac{1}{1+x+y}$.

Solució. $f(x,y)\sim 1-(x+y)+(x+y)^2/2$.

(d) $f(x,y,z)=\mathrm{e}^{x+y}\sqrt{1+x}\cos(x+y+z)$.

Solució. $f(x,y,z)\sim 1+\frac{3}{2}x+y-\frac{3}{8}x^2+\frac{1}{2}yx-zx-zy-\frac{1}{2}z^2$.

A Problemes, fer l'exercici 42**:**

Calculeu el desenvolupament de Taylor en l'origen de les següents funcions fins l'ordre que s'indica en cada cas i doneu el valor de totes les derivades parcials de la funció en el $(0,0)$ corresponents a l'ordre màxim fins al qual s'ha desenvolupat (p. ex., si desenvolupem fins a ordre 5 volem $\partial^5_{x^n y^m}f(0,0)$, amb $n+m=5$).

(a) $f(x,y)=\ln(1+x^2-y)$ fins ordre 3.

Solució. $f(x,y)\cong y-x^2+\frac{1}{2}y^2-yx^2+\frac{1}{3}y^3\Longrightarrow \partial^3_{y^3}f(0,0)=2,\quad \partial^3_{yx^2}f(0,0)=-2.$

(b) $f(x,y)=\cos(xy)$ fins ordre 8.

Solució. $f(x,y)\cong 1-\frac{1}{2}(yx)^2+\frac{1}{24}(yx)^4\Longrightarrow \partial^4_{y^4x^4}f(0,0)=24.$

(c) $f(x,y)=\mathrm{e}^{x^2-y^2}$ fins ordre 8.

Solució. $f(x,y)\cong 1+(x^2-y^2)+\frac{1}{2}(x^2-y^2)^2+\frac{1}{6}(x^2-y^2)^3+\frac{1}{24}(x^2-y^2)^4\Longrightarrow$

$$\partial^8_{x^8}f(0,0)=\partial^8_{y^8}f(0,0)=8!/4!,\ \partial^8_{y^2x^6}f(0,0)=\partial^8_{y^6x^2}f(0,0)=-5!\,2,\ \partial^8_{y^4x^4}f(0,0)=4!\,6.$$

A Problemes, fer l'exercici 44**:**

Determineu el valor de $\lambda \in \mathbb{R}$ per tal que:

$$\lim_{(x,y)\to(0,0)} \frac{\arctan(x^2+y) - x^2 - y - \lambda y^3}{(x^2+y^2)^{3/2}} = 0.$$

Solució. $\arctan(x^2+y) \sim x^2 + y - \frac{1}{3}y^3 \Longrightarrow \lambda = -1/3.$

TEOREMA DE LES FUNCIONS INVERSA I IMPLÍCITA (1h T, 1h P)

TEOREMA DE LA FUNCIO INVERSA:

Sigui $f : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \Omega^* \subset \mathbb{R}^n$ una funció $\mathcal{C}^1$ a Ω. Donat $p \in \Omega$ tal que $detDf(p) \neq 0$, llavors f és **localment inversible**, és a dir, existeix $\epsilon > 0$ demanera que $\mathcal{B}^n_\epsilon(p) \subset \Omega$ i

$$f : \mathcal{B}^n_\epsilon(p) \to f\left(\mathcal{B}^n_\epsilon(p)\right),$$

(f restringida a la bola) és bijectiva, i per tant té inversa f^{-1}.

Qüestió: com es calcula la inversa? De la relació $f^{-1}(f(x)) = x$, aplicant la regla de la cadena s'obté

$$Df^{-1}(f(x)) = (Df(x))^{-1},$$

sempre que $Df(x)$ sigui inversible.

Sigui $Df(x)$ la matriu $n \times n$ de les derivades de f, al seu determinant, $\det Df(x)$, l'anomenarem *jacobià* de f. Usant que $detAB = \det A \det B$ s'obté

$$\det Df^{-1}(f(x)) = 1/\det Df(x).$$

Exercici: Sigui $f : \mathbb{R}^2 \to \mathbb{R}^2$ definida per $f(x, y) = (e^x + e^y, e^x - e^y)$. Comproveu que existeix f^{-1} i calculeu Df^{-1}.

TEOREMA DE LA FUNCIO IMPLICITA:

Donada la funció $f : \Omega^* \subset \mathbb{R}^n \times \mathbb{R}^m \to \mathbb{R}^m; (x, y) \to f(x, y)$, amb $x \in \mathbb{R}^n$ i $x \in \mathbb{R}^n$, (de classe $\mathcal{C}^1$ a Ω) considerem el sistema d'equacions $f(x, y) = 0$.

Volem aïllar les variables y's en funció de les x's. Quan és possible fer-ho?

Considerem $(p, q) \in \Omega^*$ tal que $f(p, q) = 0$, llavors si $detD_yf(p, q) \neq 0$ (D_yf és la matriu derivada de f respecte les variables y que és una matriu quadrada), podem aïllar **localment** les y's en funció de les x's. És a dir, existeix $\epsilon > 0$ i una funció $\mathcal{C}^1$ en la bola de radi ϵ centrada en p

$$g : \mathcal{B}^n_\epsilon(p) \to \mathbb{R}^m; x \to g(x),$$

tal que $\forall\, x \in \mathcal{B}^n_\epsilon(p)$,

$$g(p) = q \quad \text{i} \quad f(x, g(x)) = 0.$$

La pregunta ara és: Com calculem la deriva de g en el punt p?

Un exemple per entendre aquest tipus de derivació és el següent: Donades $f : \Omega^* \subset \mathbb{R}^2 \to \mathbb{R}$; $(x, y) \to f(x, y)$ i $g : \Omega \subset \mathbb{R} \to \mathbb{R}$; $x \to g(x)$. Suposem que satisfan l'equació

$$f(x, g(x)) = 0,$$

i volem calcular $g'(x)$ en funció de les derivades de f.

Aplicant la regla de la cadena obtenim

$$\partial_x f(x, g(x)) + \partial_y f(x, g(x))g'(x) = 0 \quad \Longleftrightarrow \quad g'(x) = -\frac{\partial_x f(x, g(x))}{\partial_y f(x, g(x))}.$$

En general: per funcions vectorials $f : \Omega^* \subset \mathbb{R}^n \times \mathbb{R}^m \to \mathbb{R}^m; (x, y) \to f(x, y)$, amb $x \in \mathbb{R}^n$, $y \in \mathbb{R}^m$; i $g : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}^m; x \to g(x)$.

Suposem que satisfan l'equació

$$f(x, g(x)) = 0,$$

i volem calcular $Dg(x)$ en funció de les derivades de f.

Si definim $\tilde{g} : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}^n \times \mathbb{R}^m$, $x \to (x, g(x))$. L'equació la podem escriure com $\tilde{f}(x) \equiv f(\tilde{g}(x)) = 0$, i ara aplicant la regla de la cadena s'obté:

$$D_x f(x, g(x)) + D_y f(x, g(x))Dg(x) = 0 \Longleftrightarrow Dg(x) = -\left(D_y f(x, g(x))\right)^{-1} D_x f(x, g(x)).$$

Un Exemple senzill: $f : \Omega \subset \mathbb{R}^3 \to \mathbb{R}$, $f(x, y, z) = 0$. Sigui $(x_0, y_0, z_0) \in \Omega$ tal que $f(x_0, y_0, z_0) = 0$. La condició per aïllar "z" en funció de (x, y) en un entorn de (x_0, y_0, z_0) és

$$\partial_z f(x_0, y_0, z_0) \neq 0.$$

Llavors existeix $\epsilon > 0$ i una funció $\mathcal{C}^1$ en la bola de radi ϵ centrada en (x_0, y_0)

$$g : \mathcal{B}^2_\epsilon(x_0, y_0) \to \mathbb{R}^m; (x, y) \to g(x, y),$$

tal que $\forall (x, y) \in \mathcal{B}^2_\epsilon(x_0, y_0)$

$$g(x_0, y_0) = z_0 \quad \text{i} \quad f(x, y, g(x, y)) = 0.$$

Les derivades de g en el punt (x_0, y_0) es calculen de la següent forma:

$$Dg(x_0, y_0) = -\left(D_z f(x_0, y_0, z_0)\right)^{-1} D_{(x,y)} f(x_0, y_0, z_0).$$

És a dir:

$$\partial_x g(x_0, y_0) = -\frac{1}{\partial_z f(x_0, y_0, z_0)} \partial_x f(x_0, y_0, z_0); \quad \partial_y g(x_0, y_0) = -\frac{1}{\partial_z f(x_0, y_0, z_0)} \partial_y f(x_0, y_0, z_0).$$

Observeu que també es poden calcular aquestes derivades, derivant implicitament l'equació

$$f(x, y, g(x, y)) = 0$$

i avaluar en el punt (x_0, y_0, z_0).

Efectivament, usem la notació $f_x \equiv \partial_x f$, $f_{xy} \equiv \partial_{xy} f$, ..., llavors tindrem:

$$f_x + f_z g_x = 0, \quad f_y + f_z g_y = 0,$$

i d'aquí trobem g_x i g_y. També podem trobar les derivades d'ordre superior, per exemple f_{xy}. Primer derivem implícitament respecte y i desprès respecte x per obtenir

$$f_{xy} + f_{z^2} g_y g_x + f_{zx} g_y + f_z g_{xy} = 0,$$

subtituint els valors de g_x i g_y finalment arrivem a:

$$f_{xy} + \frac{f_{z^2} f_y f_x}{f_z^2} - \frac{f_{zx} f_y}{f_z} + f_z g_{xy} = 0,$$

i d'aquí obtenim el valor de g_{xy}.

Exercici: El sistema

$$\left\{ \begin{array}{rcc} xe^{u+v} + 2uv & = & 1 \\ ye^{u-v} - \dfrac{u}{1+v} & = & 2x, \end{array} \right.$$

detemina dues funcions $u(x,y)$ i $v(x,y)$ que satisfan $u(1,2) = v(1,2) = 0$. Calculeu $\partial_x u(1,2)$ i $\partial_y v(1,2)$.

A Problemes, fer els exercicis 45 **i** 48**:**

EX 45.- Sigui $f(x,y,z) = (e^{2y} + e^{2z}, e^{2x} - e^{2z}, x - y)$. Proveu que f té una inversa global i calculeu la seva matriu derivada.

EX 48.- El sistema

$$\begin{cases} x + yv + e^{yu} + e^{xv} & = & 3 \\ y - xv + e^{xu} + e^{yv} & = & 3, \end{cases}$$

detemina dues funcions $u(x,y)$ i $v(x,y)$ que satisfan $u(1,1) = v(1,1) = 0$. Sigui ara $g(x,y) = (u(x,y), v(x,y))$, calculeu $Dg(1,1)$ i $Dg^{-1}(0,0)$.

EXTREMS RELATIUS (2h T, 1h P)

Considerem $f : \Omega \subset \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}; x \to f(x)$, $a \in \Omega$ obert, $f \in \mathcal{C}^2(\Omega)$

Definició:

- Si $\exists \quad \epsilon > 0 \ni \forall x \in \mathcal{B}^n_\epsilon(a) \setminus \{0\} \quad f(a) \geq f(x)$, direm que a és un màxim relatiu de f.
- Si $\exists \quad \epsilon > 0 \ni \forall x \in \mathcal{B}^n_\epsilon(a) \setminus \{0\} \quad f(a) \leq f(x)$, direm que a és un mínim relatiu de f.

Proposició: a extrem relatiu $\Longrightarrow$ a punt crític.

PROVA: Usar l'aproximació lineal de Taylor.

Definició: A matriu simètrica $n \times n$, direm que és:

- *Definida positiva* si tots els seus vap's són estrictament positius $\Longleftrightarrow \forall x \in \mathbb{R}^n \setminus \{0\} \quad xAx^T > 0$.
- *Definida negativa* si tots els seus vap's són estrictament negatius $\Longleftrightarrow \forall x \in \mathbb{R}^n \setminus \{0\} \quad xAx^T < 0$.
- *No definida* si no és ni definida positiva ni definida negativa.

Proposició:

- a punt crític i $Hf(a)$ definida positiva $\Longrightarrow$ a mínim relatiu.
- a punt crític i $Hf(a)$ definida negativa $\Longrightarrow$ a màxim relatiu.

PROVA: Usar l'aproximació quadràtica de Taylor.

Exercici: Sigui $f : \mathbb{R}^n \to \mathbb{R} : x \to f(x) = e^{-(1-||x||^2)^2}$. Demostreu que té un mínim relatiu en 0 i que la hipersuperfice de nivell $||x|| = 1$ està formada per tots els màxims relatius de f.

Observació: NO tots el punts crítics són extrems relatius. Exemple $(0,0)$ i $f(x,y) = x^2 - y^2$. Fixem-nos que sobre l'eix d'abcises l'origen és un mínim, en canvi sobre el d'ordenades és un màxim. El mateix li passa a la funció $f(x,y) = x^4 + y^4 - 4xy + 1$ a l'origen. La Hessiana té vaps 4 i -4, per tant no decideix. Sobre l'eix d'abcises l'origen és un un mínim, en canvi sobre la recta $y = x$ és un màxim.

Definició: Un punt crític a t.q. $\det Hf(a) \neq 0$ i $Hf(a)$ és no definida, direm que és un *punt de sella.*

Proposició: (Silvester-Jacobi) A matriu simètrica $n \times n$, direm que és:

- A definida positiva $\Longleftrightarrow$ tots els seus menors són estrictament positius.
- A definida negativa $\Longleftrightarrow$ tots els seus menors no són zero i van alternant el signe començant per -1.

SOBRE ELS EXTREMS ABSOLUTS:

NOTA: Per motivar es pot proposar el problema de trencar una corda en 2 trossos i formar un cercle amb un troç i un quadrat amb l'altre. I demanar per on s'ha de tallar la corda per a que l'àrea total sigui màxima.

Proposició: Tota funció contínua en un compacte (tancat i acotat) pren el seu màxim i mínim absoluts.

Com es troben? Doncs, es busquen tots els màxims i mínims relatius a l'interior del conjunt (buscant els punts crítics i miran si són extrems), després es restringeix la funció a la frontera del domini i es busquen els màxims i mínims a la frontera. Quan els tinguem tots (els relatius i els de la frontera) es comparen un a un i ja està.

Exemple: Considerem la funció $f(x, y) = x^2 - y^2$ restringida a $\bar{\mathcal{B}}_1^1(0,0)$. L'ùnic punt crític és l'origen de coordenades on f val zero. Anem ara a mirar que passa a la frontera

$$\{(x, y) : x^2 + y^2 = 1\}.$$

Si restringim f a aquest punts tenim $\bar{f}(x) = 2x^2 - 1$ per $x \in [-1, 1]$. L'únic punt crític a l'interior d'aquest intèrval és $x = 0$, on f val -1. Però, no hem acabat, finalment ens falta restringir $\bar{f}$ a la frontera de $[-1, 1]$, i.e., calcular $\bar{f}(\pm 1) = 1$. Conclusió: f pren el seu màxim en $(\pm 1, 0)$ i el seu mínim a $(0, \pm 1)$.

A Problemes fer els exercicis 53 **i** 54**.**

EX. 53.- Per a la funció $f(x, y) = x^2y + y^2x$ vegeu que $(0,0)$ és un candidat a extrem relatiu però que el mètode del hessià no permet caracteritzar-lo. A quina conclussió arribem si restringim els valors de (x, y) als de la recta $y = x$?

Solució. $\nabla f(0,0) = (0,0) \Longrightarrow x = y = 0$. D'altra banda

$$Hf(0,0) = \begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 0 \end{pmatrix}$$

i llavors el mètode del hessià no ens permet caracteritzar el punt. En canvi, sobre la recta $x = y$, $f(x, x) = 2x^3$, d'on es conclou que $(0,0)$ no és cap extrem de $f(x, y)$.

EX. 54.- Considereu la funció $f(x, y) = (y - x^2)(y - 3x^2)$.

1. Si restringim els valors de (x, y) als d'una recta passant pel $(0,0)$, vegeu que l'origen és un mínim relatiu de la funció amb independència de la recta triada.

   Solució. Agafant $y = \lambda x$, $\lambda \in \mathbb{R}$ qualsevol, s'obté:

   $$F(x, \lambda x) = x^2(\lambda - x)(\lambda - 3x) \sim \lambda^2 x^2$$

   (per $x \cong 0$), la qual cosa implica que $(0,0)$ és un mínim relatiu sobre qualsevol recta que passi per l'origen.

2. Discutiu si el resultat de l'apartat (a) us permet concloure que $f(x, y)$, com a funció de dues variables, té un mínim relatiu en el $(0,0)$.

   Solució. No, ja que:

   $$Hf(0,0) = \begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 2 \end{pmatrix}.$$

3. Estudieu si l'origen és o no un mínim relatiu si restringim els valors de (x, y) als d'una paràbola de la forma $y = ax^2$ i refineu la discussió de l'apartat (2).

   Solució. Restringint la funció sobre la paràbola resulta: $f(x, ax) = x^4(a-1)(a-3)$; per tant, quan $1 < a < 3$ $(0,0)$, és un màxim relatiu $\Longrightarrow$ $(0,0)$ no és cap extrem de $f(x, y)$.